

VÄRLDEN I KRIS

Världen befinner sig i kris- djup kris. Produktionen minskar, försäljningen minskar, priserna på råvaror, bostäder och för att inte säga aktier rasar, arbetslösheten ökar och så gör konkurserna. Recessionen är ett faktum för många länder och den globala finansiella marknaden befinner sig i ett slags ekonomiskt undantagstillstånd.

Världens regeringar åker skytteltrafik för att enas om krispaket. Tusentals miljarder dollar har redan använts för att stötta det finansiella systemet. Och i helgen möts ledarna för världens 20 största ekonomier på ett toppmöte i Washington. Några större förhoppningar skall väl inte knytas till mötet – inte minst av det enkla skälet att värd för mötet är den numera lama ankan George W Bush.

Vi har upplevt många finansiella och ekonomiska kriser förut – men det som har slagit bedömarena med denna är dess kraft, djup och omfattande utbredning. Inget land går säkert oavsett hur sunda finanser landet har haft tidigare.

Möjligen kan man säga att det vi nu upplever är det första tecknet på globaliseringens baksida. Alla mynt har ju som bekant två sidor. Det som ökar rörligheten av varor och tjänster, kapital och arbetskraft, ökar samtidigt rörligheten i de negativa och destruktiva förlopp vi nu ser.

Banker investerar i varandras värdepapper och konkurrerar om samma kunder. För ett bolag problem smittas andra omedelbart. Och är kopplingen stor och berör en betydande del av bankernas ut- och utlåning, berörs självklart fler än vad som är fallet på mera isolerade marknader.

Men det finns också en annan koppling mellan den finansiella krisen och globaliseringen. Den handlar om den snabbt ökade handeln vi sett under de senaste decennierna och de starka obalanserna den gett upphov till.

Sedan Kina blev medlem av WTO i början av 2000-talet har landet uppvisat exempellösa exportframgångar vilket lett till att det kunnat bygga upp världens största valutareserv. Större delen av den har investerats i amerikanska statspapper, ty USA har under samma period visat underskott i såväl det privata sparandet, statens budget och handeln med omvärlden.

USA har finansierat dessa underskott genom att sälja finansiella tillgångar till Kina och andra överskottsländer; aktier, obligationer och statspapper.

Den politiken har gjort USA och dess invånare fattigare men inte hindrat den från att fortsätta sin vidlyftiga konsumtion med egna och lånade pengar. Men överskottsländerna har blivit rikare - mycket rikare.

Genom den skeva handeln har stora obalanser byggts upp i världen. Vissa länder, regioner, företag m.m. har kunnat stärka sin ekonomiska situation och bygga upp rejäla förmögenheter. Andra har på omvänt sätt fått se skulderna öka. Det som händer nu är inget annat än en korrigerande av dessa obalanser, ty finansiella marknadens uppgift är att åstadkomma detta.

Och då faller priset på tidigare högt värderade tillgångar. Skulden är kvar med konsekvensen att stora hål uppstår i balansräkningen.

Den finansiella krisens inledande förlopp handlade förvisso om brist på förtroende – vem investerar i en bank som kan ha stora förluster gömda – men det egentliga problemet handlar om hålen i balansräkningen.

Det är det som nu måste fyllas i och det kan bara göras genom att mera kapital tillförs – från ägarna, från marknaden eller från skattebetalarna. Det i sin tur ger som följd den trista prognosen att världens ekonomier har ett antal år att se framemot kännetecknade av ett högt sparande. Eftersom konsumtionen är motorn i ekonomin är detta samma sak som att säga att tillväxten kommer att vara mycket svag under några år.

Sett i detta perspektiv blir det uppenbart att krisen inte enbart är giriga och omdömeslösa finansdirektörers fel. Dessa skall inte undgå kritik och säkert har deras överdrivna risktagande starkt bidragit till krisen. Men den som tror att det räcker att reglera de finansiella marknaderna hårdare för att därigenom undvika framtida kriser tror fel.

En sektor som förtjänar väl så stark kritik är den politiska. Det är politiska beslut som banat väg för de reala obalanserna. Det är politiska beslut som ansvarat för den lågräntepolitik som gjorde det i stort sett gratis att låna. Det är politiska beslut som legat bakom USA:s allvarliga underskott. Och det är politiska beslut som tillåtit länder som Kina att verka på den internationella handelsmarknaden med en så starkt undervärderad valuta att landet på kort tid blev en fordringsägare att räkna med och frukta.

En viktig lärdom av krisen är att politiska sektorn behöver regleras. Vilka regler skall gälla för de länder som vill delta i det internationella handelsutbytet. Vad skall exempelvis tillåtas för dessa länders

valutakursregim och vad skall gälla för deras budgetpolitik?

Ty när världens länder översköljs av billig likviditet som ursprungsländerna inte vill investera på sina egna marknader, hjälper inte aldrig så hård reglering av finansmarknaden. Pengar finner alltid en väg ut i den reala ekonomin.

Inser vi inte detta har vi inget lärt.

Anne-Marie Pålsson

Riksdagsledamot (m)

Docent i nationalekonomi, Lunds Universitet